

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
ОС «Магістр»

на тему: **«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У
ПРОЦЕСІ РОБОТИ З КАЗКОЮ»**

Виконала: студентка II курсу, групи ДО-м (з)
спеціальності: 012 – «Дошкільна освіта»
Павлюк Анжела Іванівна
Керівник: к.пед.н., доц. Реґо Г.І.
Рецензент: к.пед.н., доц. Ходанич Л.П.

Мукачево - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	10
1.1	Стан розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі	10
1.2	Класифікація здібностей. Що таке творчі здібності?	18
1.3	Умови та чинники успішного розвитку творчих здібностей	25
1.4	Казка як засіб розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку	31
Розділ 2.	ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КАЗКИ НА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОЇ ГРУПИ	45
2.1	Опис використаних методик для діагностики творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	45
2.2	Характеристика дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 3 «Дзвіночок» як бази практики	50
2.3	Діагностика рівня творчих здібностей дітей старшої групи «Золотий ключик» на початковому та кінцевому етапі дослідження	55
2.4	Діагностика рівня творчих здібностей дітей старшої групи «Соняшник» на початковому та кінцевому етапі дослідження	62
2.5	Порівняльний аналіз результатів дослідження творчих здібностей на початковому та кінцевому етапі дослідження дітей старших груп «Золотий ключик» та «Соняшник»	68
ВИСНОВКИ		73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		77
ДОДАТКИ		85

ВСТУП

*«Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер,
що роздмухує вогник дитячої думки і мови»*

В.О. Сухомлинський

Актуальність дослідження. Одне із головних завдань освітньо-виховного процесу у закладі дошкільної освіти є формування самостійної, творчо мислячої особистості та розвиток її здібностей. Значущість і актуальність проблеми розвитку творчих здібностей особистості підкреслюється у державних документах: національній доктрині розвитку освіти в Україні, законах «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про мову», «Державному компоненті дошкільної освіти », тощо.

Державна цільова програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року передбачала модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку, відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. Програма націлювала науковців і практиків на розвиток у дітей таких особистісних властивостей, як допитливість, ініціативність, самостійність, креативність, винахідливість, поширення їх творчого потенціалу.

Проблема розвитку творчих здібностей привертала увагу багатьох видатних постатей педагогічної науки (П. Блонський, О. Духнович, Я. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) Зокрема вона була предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних педагогів (О.Аматьєв, Е.Белкіна, А.Богущ, Н. Ветлугіна, Н. Гавриш, О. Дронова, Т. Комарова, Т.Козакова, О. Кульчицька, Н.Сакуліна, О. Ушакова, Н. Фесюкова, В. Ягупкова та ін..) та психологів (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Гончаренко, І. Іщенко О.Ковальов, Г.Костюк, С. Кулачківська, В. Крутецький, О. Леонтєв, М.Лейтес, О.Матюшкін, В.Моляко, Л. Момот, Я.Пономарьов, Б. Теплов, С.Рубінштейн, В. Ямницький, Дж. Гілфорд, Д. Рензуллі, К.Роджерс,

С. Торренс, М. Холодна та ін.).

У дослідженнях зарубіжних науковців проаналізовано різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природу, компонентний склад, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування (Дж. Гілфорд, О. Матюшкін, Е. Торранс, С. Рубінштейн та ін.).

У фокусі дослідницької уваги знаходяться наукові праці, що безпосередньо присвячені проблемі розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку. Такі автори, як І. Карабаєва, О. Кульчицька, В. Кудрявцев, С. Ладивір, Н. Лейтес, Н. Литвинова, Т. Піроженко, О. Проскура, Т. Улькіна, Л. Чорна стверджують, що допитлива і творча думка народжується в дієвій мисленнєвій діяльності, коли дитина у процесі здобуття пізнавальної інформації займає активну життєву позицію.

Увага дослідників зосереджується на різних аспектах і засобах розвитку творчого потенціалу особистості. Зокрема, М. Титаренко розглядає розвиток творчих здібностей засобами театрального мистецтва, В. Рагозіна, Г. Костюшко – засобами театральної самодіяльності, Т. Чурпіта – засобами хореографічного мистецтва тощо.

Наукою доведено, що саме дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку творчості. Від того, що буде закладено в дошкільному віці, великою мірою залежатиме якою буде дитина, чи вона керуватиметься, сприймаючи та оцінюючи події, явища зовнішнього світу заданими стереотипами й шаблонами, чи зможе виробляти власні засоби постановки і розв'язання проблем, що виникають.

Творчість – одна з найзмістовніших форм психічної активності особистості, яку можна розглядати як універсальну здібність, що забезпечує успіх різноманітної діяльності. Творча дитина це результат життєдіяльності дитини дошкільного віку, результат спілкування та спільної діяльності з дорослими, результат її власної активності, творчих дій. Тому, одним із основних напрямів діяльності закладу дошкільної освіти є створення цілісної

скоординованої системи з виявлення, розвитку, підтримки та стимулювання творчо обдарованих дітей.

Казка входить у життя людини з раннього дитинства. Відіграючи небагненно важливу роль у становленні особистості вона займає настільки важливе місце, що деякі дослідники називають дошкільний вік «віком казок».

Н. Гавриш, Дж. Родарі, Н. Короткова, Н. Михайленко, Н. Фесюкова розробили спеціальні прийоми навчання фантазуванню.

Саме актуальність розвитку творчих здібностей під впливом казки зумовили вибір теми магістерської роботи *«Розвиток творчих здібностей дошкільників у процесі роботи з казкою»*.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив казки на розвиток творчих здібностей старших дошкільників.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз наукової та науково-педагогічної літератури з досліджуваної теми.
2. Розкрити сутність поняття «творчі здібності», види та рівні здібностей.
3. Підібрати та провести заняття, ігри та бесіди з дітьми старшого дошкільного віку на тему «В гостях у казки».
4. Виміряти показники сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та вплив казки на їх розвиток.

Об'єкт дослідження – розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – вплив казки на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань було використано теоретичні й емпіричні методи: *теоретичні*: системний аналіз педагогічної, психологічної й методичної

літератури з метою дослідження стану проблеми та теоретичних засад формування творчих здібностей дітей дошкільного віку; *емпіричні*: спостереження, виконання творчих завдань, тести: тест «Кола» для діагностики творчих здібностей, методики діагностики універсальних творчих здібностей (автори: В. Синельников, В. Кудрявцев), а саме: методика «Сонце в кімнаті», методика «Складена картинка» та методика «Як врятувати зайчика»; *методи статистики* – для обробки отриманих даних, кількісного та якісного аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи (методи описової статистики, методи порівняння номінальних даних).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані педагогами і вихователями дошкільних закладів освіти, укладачами програм; викладачами дошкільних факультетів ВНЗ у процесі лекційних курсів і практичних занять, а також для розробки методичних вказівок щодо розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку через використання казки.

База педагогічного дослідження дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 3 «Дзвіночок» Хустської міської ради Закарпатської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації, результати дослідження доповідалися на III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентноспроможності фахівців в умовах євроінтеграції», яка відбулася 24-25 жовтня 2019 року в Мукачівському державному університеті. Тема доповіді: «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у процесі роботи з казкою».

Публікації студента. Павлюк А. І., Рего Г. І. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у процесі роботи з казкою / А.І. Павлюк, Г. І. Рего / Освіта і формування конкурентноспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичній конференції, 24-25 жовтня 2019 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д.Щербан

(гол.ред.) та інш. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2019.– С.364-366.

Структура магістерської роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (75 найменувань), 17 додатків. Загальний обсяг роботи складає 127 сторінок. Основного тексту 76 сторінки. У тексті вміщено 19 діаграм.

ВИСНОВКИ

Наше наукове дослідження присвячене теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці впливу казки на розвиток творчих здібностей старших дошкільників.

Ґрунтовно опрацювавши поставлені перед собою завдання, ми дійшли наступних висновків.

Аналіз виконаних протягом останніх років наукових досліджень свідчить про значний інтерес науковців до проблеми визначення факторів і умов розвитку різноманітних феноменів, що характеризують творчий потенціал особистості, творчих здібностей, творчої діяльності, творчої активності, творчої самореалізації, творчого самовиявлення, творчої уяви, креативного мислення та ін.

Науковці одностайні в думці, що починаючи з дошкільного віку першочергової ваги набуває виховання особистості спроможної творчо мислити, приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни оточуючого середовища, творити нове і перспективне. Творчість веде до активного розвитку особистості, прагнення її до самореалізації, є постійним супутником дитячого розвитку, результатом якої стає ініціативність і самостійність мислення, здатність до самовираження у акті творчої діяльності. Ми погоджуємося з твердженням, що творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості, а їх розвиток сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Отже, якщо дитина вміє аналізувати, спостерігати, розмірковувати, порівнювати, узагальнювати то у неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту. Зазвичай, наявність креативного компоненту в такій системі передбачає передумови формування додаткових пошукових мотивів, які сприяють успішній творчій діяльності. Саме тому, творчу особистість нерідко називають креативною.

Науковцями доведено, якщо ці аспекти не будуть повноцінно сформовані в дошкільному віці, надалі ці прогалини будуть позначатися в

шкільному та дорослому житті.

Основними характеристиками творчого процесу є: з одного боку, здатність по-новому побачити стандартну ситуацію, а з іншого – мати здатність вирішити проблему нетрадиційним способом. Творчий потенціал розуміється як ресурс творчих можливостей людини. Дослідники стверджують, що потенційно творчими є всі діти. Тому творчі здібності можна розвивати у всіх, не тільки творчо обдарованих.

Існує декілька класифікацій здібностей людини. У першу чергу розрізняють природні, або вроджені (вони біологічно обумовлені) і специфічні людські здібності, що мають суспільно-історичне походження.

Щоб розвивати в дитини творчі здібності необхідно навчити дитину бачити предмет з різних боків, уміти, враховувати різні його ознаки, створювати образ, накопичити якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності. Слід домагатися, щоб дитина не тільки вільно фантазувала, а й спрямовувала свою фантазію, творчі здібності на вирішення різноманітних завдань. Завданням вихователів закладів дошкільної освіти є формування таких компонентів творчих здібностей як оригінальність у рішеннях, наполегливість у досягненні мети, самокритичність і критичність, пошуки чогось нового, гнучкість мислення, сміливість і міцність, енергійність тощо.

На формування особистості дитини впливає багато чинників, серед яких чільне місце посідає казка. Вона розвиває, поглиблює, вдосконалює творчі задатки дітей, збагачує їхній духовний світ, сприяє складному процесу формування естетичних почуттів. Можна стверджувати, що завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, але й серцем. Дитяча казка розвиває фантазію і уяву дитини, і так само її творчий потенціал.

Розглядаючи казку крізь призму її навчально-виховних можливостей можна стверджувати, що казка органічно увійшла в світ дитини, допомагає їй вчитися і вдосконалюватися.

Провівши практичне дослідження можемо констатувати, що найбільш ефективними видами занять з казкою є читання казок, розповідання та показ казок вихователем, інсценізація, ігри за сюжетами казок, бесіди, перекази знайомих казок, самостійне складання казок дітьми тощо.

Оскільки, творчі здібності проявляються в оригінальності, гнучкості та швидкості виконання поставленого завдання ми намагалися оцінювати роботи дітей з цих трьох позицій. Нами був проведений тест «Кола» для діагностики творчих здібностей та методики діагностики універсальних творчих здібностей (автори: В. Синельников, В. Кудрявцев) в добірку яких входять методика «Сонце в кімнаті», методика «Складена картинка» та методика «Як врятувати зайчика».

Отож, здійснивши порівняння результатів двох груп (діагностичної та контрольної), ми відмітили, що в групі, де ми проводили роботу з казкою, найкраще покращилися показники за параметрами «швидкість», а кількість дітей з низьким рівнем зменшилася на 50%. Показники низького рівню за параметрами «оригінальність» зменшилися на 35%, а показники параметра «гнучкість» – зменшилися на 30%. Що стосується результатів середнього рівня творчих здібностей у дітей, їх показники теж покращилися: «оригінальність» на 15%, «гнучкість» та «швидкість» на 20%. Також позитивна динаміка відмічається у дітей з високим рівнем творчих здібностей: аж на 30% збільшився показник за параметрами «швидкість», на 20% – за параметрами «оригінальність» та на 10% – за параметрами «гнучкість». Здійснивши порівняльний аналіз покращення результатів за трьома методиками діагностики універсальних творчих здібностей за В. Синельниковим та В. Кудрявцевим, в процентному відношенні можемо констатувати, що згідно усіх трьох методик кількість дітей з низьким рівнем зменшилася приблизно на 50%. Що стосується середнього та високого рівня, показники покращення коливаються від 15% до 35% в залежності від складності методики.

Що стосується результатів контрольної групи в якій не проводилася робота з казкою, можемо констатувати, що незважаючи на те, що все таки помітні позитивні зміни (на 10 % покращилися результати групи за низькими показниками), в цілому значних покращень ми не відмічаємо. Здійснивши порівняльний аналіз результатів за трьома методиками діагностики універсальних творчих здібностей на початку та в кінці дослідження кількість дітей з низьким рівнем зменшилася приблизно на 5-10 % в залежності від складності методики. Що стосується високого рівня, показники майже не покращилися (у деяких методиках одна дитина досягала високого рівня). Збільшення кількості дітей з середнім рівнем коливалася від 20% до 25%.

Отже, узагальнивши результати нашого дослідження, можемо зробити висновок, що використання казки та нетрадиційних форм роботи з казкою в навчально-виховній роботі закладу дошкільної освіти ефективно впливає на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Здійснене дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів проблеми. Перспективу подальших розвідок ми вбачаємо у вивченні проблеми використання нетрадиційних форм роботи з казкою з метою корекції емоційного розвитку та розвитку мови дітей дошкільного віку.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>